

Adam Cymer

Kísérlet szellemi önéletírásra

Ezt az alcímet adta nemrégiben lengyelül is megjelent visszaemlékezéseinek a kiváló magyar közgazdász, Kornai János.

Nem tudom, hogy vakációs olvasmány-e ez a memoár. Nem tudom, érdemes-e kézbe venniük azoknak, akiket a honi autoritások sematikus szózatai kielégítenek. De mindenkinek ajánlom, akit érdekel, hogy mit gondol az egykori keleti blokk politikai átalakulásáról e rendszer egyik legalaposabb elemzője és bírálója. Amikor megkérdezték, hogy előre látta-e a rendszer összeomlását, azt válaszolta: *ha egy társadalomtudós azt állítja, hogy a tudományos elméletek alapján meg tudja jósolni, hol tör ki forradalom vagy háború, az nem más, mint intellektuális arrogancia.* A szellemi önéletírás elmúlt időkről tesz tanúbizonyságot. Szemtanúk voltunk: ez a körülmény legalábbis Kelet-Európában különleges státuszt adott a nemzedékemnek. *Elejétől végig láttunk és végigcsináltunk mindent* – írja a szerző. Ezzel a meggyőződéssel vett részt a magyarországi közgazdasági és politikai vitákban, tanított amerikai egyetemeken, és utazta be Kínát és Vietnámot, ahol a szabad gazdasághoz vezető út messze esik a demokratikus normáktól. Kornai könyvében lebilincselő erővel szólal meg a szabadság és a függetlenség vágya. A politikai karrierrel kecsgető ajánlatokat azzal utasította vissza, hogy a politikai és tudományos szerepvállalása során mindig fontosnak tartotta, hogy megőrizze politikai függetlenségét és szellemi autonómiáját. A politikától való következetes távolságtartás jogosítja fel a szerzőt, hogy tekintet nélkül politikai beállítottságára, kritikával illesse az egyes csoportosulások (elsősorban gazdasági) tevékenységét. Értékelése leszámol az illúziókkal: kormányok jöttek-mentek, de mind haboztak hozzáfogni a makrogazdasági egyensúly helyreállításához, mivel az kétségkívül fájdalmas és népszerűtlen intézkedésekkel járt volna. Ez a halogatás ma is jellemző és sok bajt okoz. Legyen bal- avagy jobboldali a kormány, időről időre a populista gazdaságpolitikánál köt ki. Az állami pénzek elherdálása a gulyáskommunizmus szellemében nem szűnt meg a Kádár-rendszerrel együtt. Visszaemlékezéseiben azt írja a szerző, hogy 77 évesen magát szeretné megérteni és elemzés tárgyává tenni. Csak ő tudhatja, hogy sikerült-e. Egyvalami biztosan sikerült, a kötet olvasói megérthetik, milyen is volt a túl korai gondoskodó állam, ahol a hiánygazdaság törvényszerűségei érvényesültek.

Janos Kornai, „Siła idei. Zapiski z intelektualnej podróży”. Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2008

Fordította Kertész Noémi